

Dne 16. července 1936 zadalo Ministerstvo obrany – hlavní štáb ŘOP renomované stavební firmě Dr. Karla Skorkovského z Prahy významnou zakázku. Firma se svojí nabídkou zvítězila v neveřejném výběrovém řízení na stavbu jedné z velkých vojenských pevností, jejichž výstavba se právě v té době v Československu naplno rozbíhala.

V následujících 24 měsících měla v rámci opevňovacích prací realizovat stavební podúsek 2./III. – Berghöhe. Pod tímto označením se skrývala stavba mohutných železobetonových srubů [K S 10](#) , [K – S 11](#) , [K – S 12](#) , [K – S 12a](#) , [K – S 13](#) propojených labyrintem podzemních chodeb a sálů do uzavřeného celku – tzv. dělostřelecké tvrze a srub K – S 12b, nedaleko situovaný objekt pozorovatelný takticky ke tvrzi přiřazený.

Firma Skorkovský výstavbu zahájila 5. srpna 1936, stavba tvrze přišla na téměř 25 mil. předválečných korun. Za tuto částku vznikl jeden z velmi silných pilířů našeho předválečného opevnění – pět železobetonových objektů v nejvyšším stupni odolnosti (IV. stupeň), více než 1,75 km podzemních chodeb a sálů, ukrytých hluboko ve skalním masivu (podzemní filtrovna, elektrárna, sklady munice, kasárna...) a srub samostatně pozorovatelný neobvyklého provedení (ve III. stupni odolnosti).

□ Základní údaje o výzbroji

Označení srubu a typ

Název

Výzbroj

Počet a určení pancéřových věží

Stav v září 1938

K – Bg – S 10

pěchotní

U boží muky

2 protitankové kanóny spřažené s těžkým kulometem, 2 dvojčata těžkých kulometů, 4 lehké kulometry

2 pěchotní zvony, otočná kulometná věž

Z části bojeschopný

K – Bg – S 11

dělostřelecký

Na svahu

3 houfnice ráže 10 cm, 4 lehké kulometry

2 pěchotní zvony

Bez hlavní výzbroje

K – Bg – S } 2

pro dělovou věž

Na kótě

2 houfnice ráže 10 cm ve věži

Otočná a výsuvná dělová věž

Bez hlavní výzbroje

K – Bg – S } 2a

vchodový

U rybníčku

1 protitankový kanón spřažený s těžkým kulometem, 4 lehké kulomety

2 pěchotní zvony

Z části bojeschopný

K – Bg – S } 3

pěchotní

U lomu

2 protitankové kanóny spřažené s těžkým kulometem, 1 dvojče těžkých kulometů, 4 lehké kulomety

2 pěchotní zvony, kópule pro dvojče těžkých kulometů, dělostřelecký pozorovací zvon

Z části bojeschopný

Osádku tvrze měl po jejím dokončení tvořit V. prapor hraničářského pluku 6 – zvláštní útvar, složený z vybraných vojáků, rotmistrů a důstojníků – celkem 424 mužů. Velitelem tohoto útvaru,

který se v roce 1938 vytvářel, byl v kritickém září pplk. pěch. Ervín Maršák (zkušený důstojník s legionářskou minulostí – bojoval na frontě v Rusku). Stavebně prakticky dokončenou a z části bojeschopnou tvrz armáda na rozkaz bez boje vyklidila a opustila počátkem října 1938.

Pohnuté osudy za okupace

Žádná jiná československá tvrz nepoutala tolik německé pozornosti, jako právě Hůrka. V době okupace zde nechali Němci v rámci rozsáhlého zkušebního programu nainstalovat řadu původního zařízení (troje vrata do vjezdu, šikmý výtah, filtrovnu) a prováděli na něm zkoušky. Uvažovali původně i o dalších testech, pro které mělo dojít například k osazení dělové a kulometné věže.

Povrchové objekty K – S 10, 11 a 13 se staly terčem opakovaných dělostřeleckých zkoušek, K – S 11 poznamenaly i ženiní nálože. Již v roce 1939 došlo k vytrhání části pancéřových zvonů a kopulí (ze srubů K – S 12a a K – S 13) a některých dalších ocelových prvků.

Zcela mimořádnou záležitost představují zkoušky jedné z tajných zbraní třetí říše – podkaliberní protibetonové střely Röchling. Stopy po těchto zkouškách jsou velmi rozsáhlé a díky zachovalosti unikátní. Dělostřelecký srub K – S 11 tvrze Hůrka lze označit za místo, kde začaly roku 1939 testy projektu, jehož výsledky jsou využívány i dnes při projekci, vývoji a konstruování moderních zbraní určených k likvidaci odolných cílů. Zejména srub K – S 11 se stal terčem pro několik desítek těchto vysoce účinných protibetonových střel, menší počet Röchlingů dopadl i na sruby K – S 10 a K – S 13.

V roce 1944 okupanti zahájili přestavbu podzemí tvrze pro továrnu na výrobu leteckých součástí. V té době také nad vchodovým objektem začala stavba pracovního tábora pro několik set vězňů, kteří měli v podzemní továrně pracovat. V květnu 1945 zařízení továrny ukořistila a odvezla sovětská armáda. Na vyklízení objektu nasadila zdejší vězně. Po přestavbě tvrze na továrnu a pracovním táboře se dodnes dochovala řada stop a pozůstatků.

Poválečná snaha o vymazání Hůrky z mapy i paměti lidí

Ke zneprístupnění dělostřelecké tvrze Hůrka pro „černou návštěvnost“ došlo na podzim 1947. Tehdy se opravila stávající mřížová vrata a zaslepily všechny vchody, včetně otvorů po vytržených střílnách. V březnu 1948 následovalo vyčištění podzemních prostorů od nahromaděné suti, byly provedeny drobné opravy (např. kanalizace) a ověřovaly se možnosti využití tvrze armádou ke skladovacím účelům. Za zmínku stojí značné množství suti a munice, které se našlo při čištění v podzemí. Příslušníci stavení roty ŘOP vyvezli 600 m³ cihlové suti a 329 kusů nevybuchlé munice, včetně granátů ráže 21 a 15 cm. Poté čekala tvrz na své další využití...

V létě 1953 bylo přijato rozhodnutí přestavět Hůrku na úkrytové pracoviště pro potřeby stranických a vládních orgánů – tvrz dostala nové jméno: objekt K-217 C. Na jaře 1955 se ale od plánu na adaptaci tvrze upustilo. Ve stejném období národní podnik Kovošrot vytrhal zbývající pancéřové zvony ze srubů K – S 10 a K – S 11 a zlikvidoval i dva volně ležící již vytržené zvony před vchodovým objektem, které Němci neodvezli. Stejný osud měly i poměrně četné zbytky překážkového systému.

Roku 1955 náčelník generálního štábu přidělil Hůrku velitelství dělostřelectva jako sklad munice

za podmínky, že nebude znemožněna její pozdější případná úprava na chráněné pracoviště. Navážení skladových zásob (dělostřelecké munice a výbušnin) započalo na konci roku 1958. V klimatizovaném podzemí armáda skladovala asi 200 vagonů materiálu.

V roce 1961 opětovně ožily úvahy o využití tvrze jako chráněného pracoviště, tentokrát v rámci tzv. akce „300“. Už v letech 1963 až 1965 se mělo v přebudovaném objektu tvrze ukrýt cca 300 zaměstnanců orgánů ÚV KSČ, předsednictva vlády a Státní plánovací komise, společně s příslušným technickým personálem zabezpečujícím provoz podzemního pracoviště. Od tohoto osudu Hůrku zachránil fakt nemožnosti zabezpečit utajení stavebních prací a zejména následné nenápadné využívání, vzhledem k situování tvrze na okraji města Králíky. Místo Hůrky zaujala vojenské projektanty tvrz Hanička.

Dělostřelecká tvrz Hůrka zůstala i nadále využívána jen ke skladovacím účelům. V jejích prostorách tak v letech 1958 až 2004 působilo skladové zařízení, které vystřídalo několik názvů i nadřízených orgánů. Mohutná pevnostní stavba měla s ohledem na svůj nový účel zmizet z paměti lidí. V jejím okolí se nesmělo fotografovat, na silnici v její blízkosti se nesmělo zastavit.

Jak se vlastně tvrz správně jmenuje?

Dodnes se vedou polemiky, jak tvrz správně nazývat. Používá se nejen název Hůrka, ale i jméno Berghöhe, Hofeberg, Horka a Výšina. Původní název kopce zněl Berghöhe a tak byl Ředitelstvím opevňovacích prací (ŘOP) nazván i 2. stavební podúsek ŽSV III v Králíkách. Toto jméno se objevuje na většině výkresových i textových materiálů z doby stavby tvrze. Zajímavé jistě je, že místní obyvatelé (v převážné většině hlásící se k německé národnosti) kopec údajně nazývali Hofeberg a nikoliv Berghöhe. Německý název se pokusili změnit na české označení překladem důstojníci ŘOPu. Skutečně, od jara roku 1938 se objektu začalo říkat Horka, ale na ujetí tohoto názvu se nedostávalo času. Zanikl v podstatě odchodem osádky tvrze, odchodem firmy a likvidací ŘOPu. Nepodařilo se tedy, aby zlidověl a dostal se přirozenou cestou do map, jak se původně předpokládalo. Po druhé světové válce byl název, zřejmě úřední cestou změněn – rovněž překladem – na Výšina. Přesto se nejvíce prosadil a obecně ujal název Hůrka (velmi podobný oficiálnímu názvu Horka).

Muzeum opevnění – tvrz Hůrka

Dne 30. května 2008 předalo Ministerstvo obrany tvrz Hůrku městu Králíky. Téhož dne město předalo tvrz obecně prospěšné společnosti Společnost přátel čs. opevnění, o. p. s., která zvítězila ve výběrovém řízení na civilní využití a provoz tvrze. Je zde postupně zřizováno velké muzeum a objekt je začleňován do projektu Králická pevnostní oblast, který je největším projektem ve vztahu k záchraně a zpřístupnění čs. opevnění v ČR.

Členové a pracovníci Společnosti přátel čs. opevnění, o. p. s., usilovali o to, aby se už v průběhu letních měsíců roku 2008 podzemní prostory tvrze otevřely prvním návštěvníkům. Po dvou a půl měsících přípravných prací, dne 18. 8. 2008, úspěšně proběhl akt rekolaudace a den na to se tvrz zpřístupnila za značné pozornosti médií veřejnosti ve zkušebním provozu. Od zahájení stavby tvrze v roce 1936 šlo o první organizované návštěvy objektu pro civilisty. Rekolaudaci předcházelo splnění celé řady podmínek a požadavků ze strany orgánů

zabývajících se bezpečností práce a provozu, hasičů, revizních techniků elektro, báňské služby. Hůrka je díky tomu dnes jediným objektem této velikosti a účelu, který tímto neúprosným sítem prošel a který byl schválen do muzejního provozu podle nových pravidel a požadavků.

Zkušební provoz probíhal bez závad, a tak mohl dne 22. 9. 2008 hejtman Pardubického kraje Ing. Ivo Toman a starostka města Králíky Jana Ponocná tvrz oficiálně a slavnostně otevřít. Stalo se tak v předvečer 70. výročí mobilizace československé branné moci. Při této příležitosti byla ve vchodovém srubu tvrze odhalena pamětní deska věnovaná budovatelům československého opevnění a jeho obráncům v roce 1938. Atmosféru dokreslily ukázky činnosti osádky tvrze, které zajistili členové KVH HP 19, odlehčil ji živý koncert a noční prohlídky podzemí.

Zrození muzea významně napomohli vedoucí představitelé Pardubického kraje, vedení města Králíky, úředníci městského úřadu v Králíkách a mnoho dalších obětavých lidí. Za první rok zpřístupnění veřejnosti (od září 2008 do září 2009) si tvrz prohlédlo přes 16 000 návštěvníků.

Kde přesně Hůrka leží a čím je zajímavá?

Hůrka se nachází na severním okraji města Králíky. Vstupní areál s rozsáhlým parkovištěm pro motorizované návštěvníky leží v bezprostřední blízkosti silnice z Králík na Hanušovice. Pro pěší je přístup nenáročný: z Velkého náměstí v Králíkách cca 15 minut po silnici směrem na Hanušovice (značená turistická cesta se připravuje).

Hůrka je zajímavá typovou skladbou svých bojových srubů, jejich stavebním provedením i výzbrojí. Jde o typickou – učebnicovou – moderní dělostřeleckou tvrz ze 30. let 20. století. Zastoupeny jsou dva pěchotní sruby – oba velmi zajímavého provedení (K – S 10 s plánovanou otočnou kulometnou věží, K – S 13 třípatrový čtyřzvonový objekt), kryjící dva objekty dělostřelecké (na kótě 666 Výšina umístěný srub pro otočnou výsuvnou dělostřeleckou věž, na od hranice odvráceném svahu kopce Výšina situovaný dělostřelecký kasematový srub). Silně vyzbrojený vchodový objekt, tak jak určovala pravidla, je umístěn daleko od bojové linie, téměř přímo na severním okraji současného městečka Králíky.

Stav bojových objektů je většinou velmi silně poznamenán zkouškami z doby okupace. Terén kolem objektů sice v minulých letech zarostl, ale rozhledy jsou odtud stále úžasné. Masiv Králického Sněžníku je odtud jako na dlani, výhledy jsou i na Hrubý Jeseník a Orlické Hory. Stav podzemí tvrze je poznamenán dlouholetým využíváním ke skladovacím účelům jen částečně. Práce zde provedené armádou byly ve srovnání s jinými objekty šetrné. Moderní technologie se nacházejí zejména ve vchodovém srubu, podzemní prostory nejsou (na rozdíl od tvrze Hanička) poznamenány přestavbou.

Dodnes na Hůrce dochované unikáty představují původní posuvná pancéřová vrata uzavírající překladiště materiálu ve vchodovém srubu, funkční šikmý výtah (svážnice) vyrobený podle upravené původní dokumentace po válce, akumulátorová lokomotiva a vagóny podzemní úzkorozchodné železnice.

Co se chystá do budoucna?

Provozovatele čeká v nejbližších letech důkladná údržba stávajících technologií, z nichž jen některé budou zachovány. Část, zejména ty, které nevyhovují s ohledem na provozní náročnost, musí postupně nahradit moderní zařízení (větrání, vysoušení, vytápění). Souběžně

s tím se postupně zpřístupní bojové objekty tvrze v minulosti oddělené od podzemí mohutně dimenzovanými ženíjnými uzávěry. Spojovací chodby se musí elektrifikovat, na schodiště kolem výtahových šachet se osadí zábradlí vyrobené dle původních projektů a sruby se budou moci vyčistit. Zahájí se jejich údržba a rekonstrukce.

Tyto kroky pak umožní provozování několika prohlídkových okruhů, lišících se rozsahem, časovou a zejména fyzickou náročností, tak jak již provozovatel muzea úspěšně odzkoušel na dělostřelecké tvrzi Bouda (6 druhů prohlídek).

Dochované podzemí se s ohledem na současný stav nebude uvádět do podoby z roku 1938. Tomu je předurčena dělostřelecká tvrz Bouda, kde jsou pozůstatky daleko zřetelnější. Na Hůrce bude rozsáhlý podzemní systém sloužit zejména k výstavním účelům s řadou expozic. Ty chtějí provozovatelé věnovat nejen čs. opevnění, dalším pevnostním systémům, historii naší armády, ale také expozicím připomínajícím okupaci, odboj a další témata. Nebude chybět ani expozice věnovaná zkouškám německých tajných zbraní na Králicku v době okupace. To vše vznikne postupně tak, jak to zpřístupňovací, rekonstrukční a konzervační práce provozovateli umožní. V budoucnu se počítá s tím, že expozice v podzemí spolu se základní prohlídkovou trasou budou návštěvníci procházet sami. To je nejvstřícnější způsob, kdy si každý bude moci vybrat a prohlížet ta témata, které jej osloví, či o která se zajímá. Čas trávený jejich prohlídkou tak nebude určovat průvodce, ale sám návštěvník.

Na základní prohlídkové trase, která má časovou náročnost cca 70 minut, jsou od loňského podzimu instalovány tabule s podrobnými popisy v několika jazykových mutacích. Hůrka se tak stala po Muzeu čs. opevnění – dělostřelecké tvrzi Bouda druhým objektem čs. opevnění u nás, kde se cizinec nemusí cítit opomenutý v průběhu prohlídky, když se průvodce věnuje počtem převažujícím návštěvníkům z tuzemska.

Podle všech předpokladů a plánů by se měla stát tvrz Hůrka vedle tvrze Bouda a Vojenského muzea Králiky dalším pilířem projektu Králická pevnostní oblast, který představuje jeden z magnetů turistického ruchu v Pardubickém kraji a který je vedením kraje řadu let podporován.

Provozní doba muzea

Otevřeno je celoročně. Tvrz Hůrku lze tedy navštívit třeba i v lednu, únoru či březnu, což v případě pevnostních objektů rozhodně není běžné. Zavírací dny: 1. 1., Velikonoční pondělí, 23. až 26. 12., 31. 12. Pondělky jsou pro individuální návštěvníky zavíracím dnem, zájezdy se provádí na základě potvrzené objednávky i v pondělí. Garantované časy vstupu do podzemí tvrze v červnu, červenci a srpnu v 10, 11, 13, 14, 15, 16 hodin, v září až květnu v 11, 13 a 15 hodin.

Kontakty

Správa tvrze Hůrka – telefon: 606 669 888, 465 322 902

E-mail: hurka@boudamuseum.com

Internetové stránky: <http://www.boudamuseum.com>

Pevnost Hůrka, č. p. 1938; Králiky, 561 69

Provozovatel: pro město Králiky Společnost přátel čs. opevnění, o.p.s.,

Ing. Martin Ráboň